

ارزیابی جایگاه بازی‌های بومی و محلی در توسعه مناطق روستایی (نمونه موردی دهستان میانکاله شهرستان بهشهر)

محمدرضا نقوی^{۱*}، پگاه مریدالسادات^۲، احداالله فتاحی^۳، مهشاد عبادیان^۴

- ۱- مدرس مدعو جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور بهشهر، ایران
- ۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
- ۳- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
- ۴- مدرس مدعو تربیت بدنی، دانشگاه پیام نور بهشهر، ایران

دریافت: ۹۲/۵/۱۸ پذیرش: ۹۲/۸/۱۲

چکیده

امروزه بیشتر بازی‌ها، سرگرمی‌ها و ورزش‌ها در دنیای صنعتی و مدرن رنگ و جلوه‌ای تازه یافته است. بسیاری از این بازی‌ها و ورزش‌های اصیل و پیشینه‌دار در فرهنگ، تاریخ و باورهای نیاکامان ریشه دارد. بازی و سرگرمی نیازی عمومی و فراگیر است و مرزهای سن، جنس، موقعیت اجتماعی، اقتصادی و جغرافیایی، و شهر و روستا را درهم می‌شکند. هر ملتی بازی‌ها و سرگرمی‌های خاص خود را دارد و همه انسان‌ها دوست دارند در کنار فعالیت‌های معیشتی، به فعالیت‌های سرگرم‌کننده و شادآور بپردازند که برخاسته از تمایلات درونی آن‌هاست. نقش جایگاه روستاها در فرایندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای، ملی، بین‌المللی و پیامدهای توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی، از جمله فقر گسترده، نابرابری فرایند رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت، حاشیه‌نشینی شهری و غیر هم‌وجه توجه به توسعه روستاها و حثیت‌تقدم‌آبر توسعه شهری شده است. در این میان، ورزش و بازی‌های بومی و محلی نقش بسیار مهمی در ساختار مناطق روستایی دارند و این رویکرد بر سلامت جسمانی، شناخت هویت‌ها و فرصت‌های تعامل اجتماعی ساکنان روستایی نقشی اساسی دارد. هدف این پژوهش، ارزیابی جایگاه بازی‌های بومی و محلی در مناطق روستایی است. محدوده مورد مطالعه دهروستا از روستاهای دهستان میانکاله شهرستان بهشهر است. روش تحقیق پیمایشی و توصیفی-تحلیلی است و روش گردآوری اطلاعات نیز اسنادی و میدانی است که از طریق پرسش‌نامه در قالب طیف لیکرت طراحی شده و پرسش تحقیق به‌وسیله نرم‌افزار SPSS تحلیل شده است. نتایج تحقیق در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد با توجه به مقایسه

حدمتوسط گویه‌های مورد ارزیابی در هریک از شاخص‌های جامعه نمونه، تمام مؤلفه‌ها پایین‌تر از حد متوسط بوده است و این تغییرات به لحاظ آماری معنادار نیست و به نظر می‌رسد بازی‌های بومی و محلی در سطح روستاهای مورد مطالعه جایگاهی مشخص ندارند. همچنین، با بهره‌گیری از روش TOPSIS به منظور رتبه‌بندی بازی‌های بومی و محلی بر حسب اوزان مورد محاسبه در هر شاخص، بازی‌هایی مانند هفت‌سنگ، تیله‌بازی و قایم‌باشی به ترتیب بیشترین جایگاه و بازی‌های پرش از روی نی، سنگ‌سنگ‌رو و گردوبازی کمترین جایگاه را در بین روستاییان دارند.

واژه‌های کلیدی: بازی، بازی‌های بومی و محلی، توسعه روستایی، بهشهر، TOPSIS.

۱- مقدمه

بازی نوعی فعالیت، حرکت و واکنش است (Cole, 1996: 102). ورزش و بازی در ساختار جوامع و مناطق روستایی نقشی مهم دارد و دارای پیشینه درازی در جوامع است. در این میان، ورزش‌های بومی و محلی از تفریحات جذاب و پرطرفدار در بین مردم روستاها و عشایر است که جایگاه ویژه خود را با گذشت قرن‌ها هنوز هم حفظ کرده است؛ زیرا این ورزش‌های بومی و محلی در بطن جامعه ریشه دوانده و براساس علاقه‌ها و سلیقه‌ها و امکانات مردم هر منطقه در دوره‌های گوناگون شکل گرفته و رواج یافته‌اند (درخشان زاویه، ۱۳۹۰: ۱۱). در اجرای بازی‌ها نوع بازی، بازیکنان، سن، جنس و سلیقه فرد در نظر گرفته می‌شود و هرکسی می‌تواند براساس سلیقه و نیاز خود بازی مورد علاقه‌اش را انتخاب کند (قیطانچی، ۱۳۷۹: ۱۲۸). بازی و فعالیت‌های ورزشی همواره افراد و بازیکنان را به سمت نوعی همگرایی خواه در محیط شهری، خواه در محیط روستایی سوق می‌دهد (Sharpe Et al., 1997: 56).

نقش روستاها در فرایند توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای و بین‌المللی و پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی موجب توجه به توسعه روستایی شده است. به همین دلیل، در اندیشه بسیاری از محققان توسعه روستایی مقدمه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نیز مؤخره آن در سطح ملی قلمداد می‌شود. توسعه روستایی پدیده مستقلی است که در دیدگاه یکلی، با نقش مناطق روستایی در توسعه ملی که در ظرفیت تولید نقشی اساسی دارد، مرتبط است (پورطاهری و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۵). یکی از ابعاد توسعه، توجه به رویکردهای اجتماعی، فرهنگی و تاریخی است و در این میان، ورزش‌های بومی و محلی با هدف ارتباط بین عناصر و روش‌های محلی به منظور ارتقای جایگاه بازی‌های محلی شکل گرفته‌اند (Lazarus, 2010: 2).

روستا یک واحد و کمربند جغرافیایی است که رشد و توسعه را دربرمی گیرد. این واحد شامل مردم، مکان، فضا، بهره‌وری و فعالیت‌های چندگانه (اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، کشاورزی و دام‌پروری) است (Andrew Et al., 2007: 56). براساس این، رشد و توسعه مناطق روستایی بسیار فراتر از برنامه‌ریزی برای توسعه کشاورزی تلقی می‌شود. حتی توسعه روستایی در افزایش تولید، اشتغال و بهره‌گیری از ظرفیت‌های مناطق روستایی نیز خلاصه نمی‌شود؛ بلکه ایجاد کیفیت‌های جدید زندگی در جهت رشد و تعالی انسان‌ها نیز در این چارچوب مطرح می‌شود (فتحی و مطلق، ۱۳۸۹: ۴۸). با توجه به دیدگاه لازاروس (2010: 4)، رویکردهای مهم فیزیولوژیکی ورزشی در مناطق روستایی دستیابی به این اهداف است: رسیدن به نتیجه نهایی بهبود و کیفیت زندگی؛ کارایی و بازده بالای ورزشی؛ مشخص کردن رویکردهای هدایتی و پای‌بندی به سنت‌ها و آیین‌های محلی؛ محقق شدن هدف‌های ورزشی بومی و محلی و توسعه آن در سطح روستا با توجه به ساختار فرهنگ بومی.

هر کشوری در هر دوره تاریخی با مسئله اوقات فراغت (بازی و سرگرمی) روبه‌رو است و داشتن اوقات فراغت و شیوه گذران آن به عوامل مختلف اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بستگی دارد (تندنویس، ۱۳۸۱: ۸۹). محیط‌های فیزیکی و روستاها نقش بسزایی در فعالیت‌های بدنی و ورزشی افراد دارند. این محیط‌ها تعیین می‌کنند که چگونه دسترسی‌های فضایی باعث ایجاد امکانات تفریحی و ورزشی در یک مکان می‌شود. ورزش‌های بومی و محلی نوعی گذران اوقات فراغت هستند. در این اوقات شخص فارغ از تعهدات شغلی، خانوادگی و اجتماعی، مجموعه فعالیت‌هایی را به میل خود برای استراحت، تفریح، گسترش اطلاعات و ارتباطات، آموزش شخصی یا مشارکت اجتماعی با تکیه بر خلاقیتش انجام می‌دهد (درخشان زاویه، ۱۳۹۰: ۲۶). روستاییان در زمان استراحت، تفریح و گذران اوقات فراغت، به بازی‌های بومی و محلی روی می‌آورند تا از این راه بتوانند هویت و اصالت نیاکانشان را حفظ کنند و زمینه رشد فعالیت و سرگرمی‌های گذشته را با بازی‌های جدید در نواحی روستایی ارزیابی کنند (Tyrabsom&Mogambdi, 2010: 284).

۲- مبانی نظری

مناطق روستایی دارای انواع بازی‌ها و سرگرمی‌های محلی هستند که لایه‌هایی از فرهنگ را به دور خود تنیده‌اند (Bogopa, 2001: 45). فعالیت‌های ورزشی و ورزش در مفهوم کلی خود

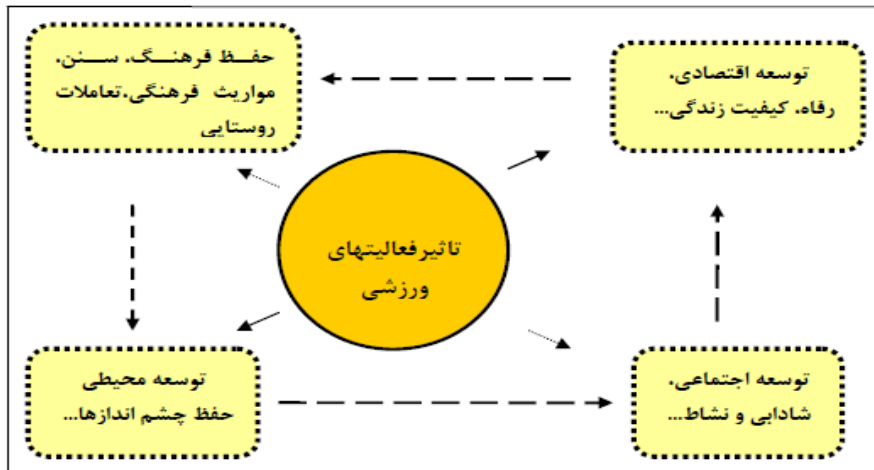

پدیده‌ای اجتماعی است که موجب سرزندگی افراد و رفع انزوای می‌شود. همچنین، باعث رشد شخصیت اجتماعی و فرهنگی و تعالی رفتارها و ارزش‌های ساکنان روستایی می‌شود (درخشان زاویه، ۱۳۹۰: ۳۷). توسعه روستایی که فرایند تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در محیط روستاست، شامل بهبود بازده، افزایش اشتغال و درآمد روستاییان و تأمین حد متوسط نیازهای تغذیه، مسکن، آموزش و پرورش و بهداشت است. زندگی روستایی با فعالیت‌های کشاورزی عجین شده و کشاورزی نقش اصلی را در فعالیت‌های توسعه روستایی دارد؛ اما در دهه‌های گذشته، نقش فعالیت‌های تفریحی و ورزشی موسوم به فعالیت‌های خارج از مزرعه به عنوان فرصت‌های تکمیلی خانوارهای روستایی مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان توسعه قرار گرفته است (فتحی و مطلق، ۱۳۸۹: ۴۷). بازی‌های بومی و محلی که عنصری فرهنگی به‌شمار می‌آید، در رونق فرهنگ محلی اثرگذار است و انجام دادن پیوسته این بازی‌ها در مناطق روستایی نوعی دل‌مشغولی برای ساکنان فراهم کرده است (Bogopa, 2001: 98). بازی‌های بومی و محلی میراث نسل‌های پیشین به ساکنان روستایی است و متناسب با هر منطقه و ناحیه، جایگاهی مشخص دارد (Frankel, 2010: 8). ساکنان روستایی همواره می‌کوشند این فعالیت‌های تفریحی و رفاهی را به منظور ارتقای کیفیت زندگی، توسعه پایدار روستایی و رفع خستگی از فعالیت‌های کاری مزرعه و با توجه به نیازشان انجام دهند (www.Annafoundation.com).

در طول تاریخ، ورزش به‌ویژه بازی‌های بومی و محلی در زندگی انسان به‌شیوه‌های گوناگون وجود داشته است. امروزه، شکل‌های مختلفی از فعالیت‌های جسمانی در چارچوب نظام آموزشی هر جامعه و همسو با ارزش‌های فردی و اجتماعی آن موجب پرورش فکری و جسمی همه افراد جامعه می‌شود و حتی گاهی جزء جداناپذیر تعلیم و تربیت و وسیله‌ای برای رسیدن به سلامت جسمانی و روانی است. کاهش جمعیت و ساختارهای ورزشی در جوامع روستایی به‌طور بالقوه تأثیر منفی بر روستا دارد. برای مثال، با کاهش جمعیت گروه‌های ورزشی در روستا می‌توانند افراد بیشتری را جذب کنند؛ زیرا ورزش روستایی باعث افزایش کارایی مردم روستا و در نتیجه، بهتر شدن اوضاع اقتصادی و اجتماعی آن می‌شود. یکی از کارکردهای ورزش‌های بومی و محلی روستایی، تأثیر آن بر روابط اجتماعی، اقتصادی، اکولوژیکی و سیاسی روستاییان است. این کارکرد باعث بالا رفتن اهمیت جایگاه ورزش در

جوامع روستایی و کمک به هویت محلی، حس مشارکت و روح عدالت‌خواهی می‌شود (درخشان زاویه، ۱۳۹۰: ۶۵).

گاهی، بازی‌ها و سرگرمی‌های بومی و محلی به فعالیت‌های مؤثر در حفظ آثار توسعه پایدار در مناطق روستایی تبدیل می‌شوند و رهیافت‌های خود را از طریق رویکردهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی به جامعه به‌ثمر می‌نشانند (Talbot, 1991: 18). توسعه پایدار حفظ انعطاف‌پذیری لازم برای پاسخ به آینده است؛ اما در شرایط خاص می‌توان توسعه پایدار را مسیر توسعه معرفی کرد که در گستره آن حداکثر رفاه انسانی برای نسل‌های امروزی، بدون کاهش رفاه برای نسل‌های آینده، در نظر گرفته شود. بازی‌های بومی و محلی از راه رویکردهای توسعه پایدار زمینه فعالیت‌های فراغت روستاییان را با توجه به سرزندگی و نشاط، حفظ آیین‌ها و رسوم، ارزش‌ها و نمادها فراهم می‌آورند (Lazarus, 2010: 39)؛ زیرا پیشرفت به‌سوی توسعه پایدار روستایی (در زمینه بازی‌های بومی و محلی) نیازمند تغییرات در سه سطح محلی، ملی و بین‌المللی است و راهبرد توسعه پایدار روستایی باید مرتبط با افزایش رشد محلی و منطقه‌ای و با توجه به فعالیت‌های ساکنان روستایی (فعالیت‌های تفریحی، گذران اوقات فراغت، ورزشی و غیره) و توانایی حفظ منابع برای دیگران شکل گیرد (نقوی و دیگران، ۱۳۹۱: ۹۹) (شکل ۱).

شکل ۱ تأثیر فعالیتهای ورزشی بر توسعه پایدار روستایی

(منبع: نگارندگان)

بازی‌های بومی و محلی در چارچوب یک فرهنگ و هویت مشخص و اصول پایدار سرزمینی شکل گرفته است (Shaping, 1999: 26). این بازی‌ها به یک منطقه خاص جغرافیایی محدود می‌شوند؛ زیرا برابند ساختار و جریان خاصی هستند که فرهنگ جغرافیایی یک منطقه را نشان می‌دهند. بازی‌های محلی دارای ابعاد محلی و فرهنگی گوناگون و برخاسته از سنت‌ها هستند. با توجه به جایگاه آن‌ها در مناطق روستایی، برخی متغیرها شکل‌گیری بازی‌های بومی و محلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند که عبارت‌اند از: ۱- موقعیت جغرافیایی شهر و روستا؛ ۲- گروه‌های جمعیتی؛ ۳- شکل‌گیری جامعه؛ ۴- الگوهای مهاجرتی؛ ۵- انتقال فرهنگی از یک جامعه به جامعه دیگر؛ ۶- شرایط و ویژگی بازی‌ها.

از آنجا که بازی‌های بومی و محلی روستایی نقش بسزایی در توسعه روستاها دارند، این نتایج و فواید را دربردارند: ۱- ارزش‌های اجتماعی: بین گروه‌ها و افراد روستا رابطه مثبت و همکاری پدید می‌آورند. ۲- ارزش‌های فیزیکی: باعث افزایش قدرت بدنی افراد می‌شوند. ۳- ارزش‌های روان‌شناختی: باعث بالا رفتن قدرت تصمیم‌گیری و حل مسائل روستا می‌شوند. ۴- ارزش‌های شناختی: موجب القای دانش بازی در ذهن افراد در برخی بازی‌ها و همچنین استراتژی بازی‌های صادقانه نهادینه می‌شوند. ۵- ارزش‌های اخلاقی: روح صداقت، برادری، تعامل و جوان‌مردی در بین افراد روستا تقویت می‌شود.

ورزش‌های بومی و محلی عنصر مهمی در زندگی روستاییان است و جایگاه ویژه‌ای در جوامع روستایی دارد. این فعالیت‌ها میراث فرهنگی نیاکان مردمان روستا و نمودار شخصیت فرهنگی آن‌هاست و آثار و نتایج ارزنده و سازنده آن در تمام ابعاد نمایان است (درخشان زاویه، ۱۳۹۰: ۱۳).

درباره ویژگی‌های بازی‌های بومی و محلی در نواحی روستایی و اهمیت آن در توسعه روستایی پژوهش‌های فراوانی انجام شده که در جدول شماره یک پاره‌ای از این تحقیقات معرفی شده است.

جدول ۱ پیشینه تحقیق

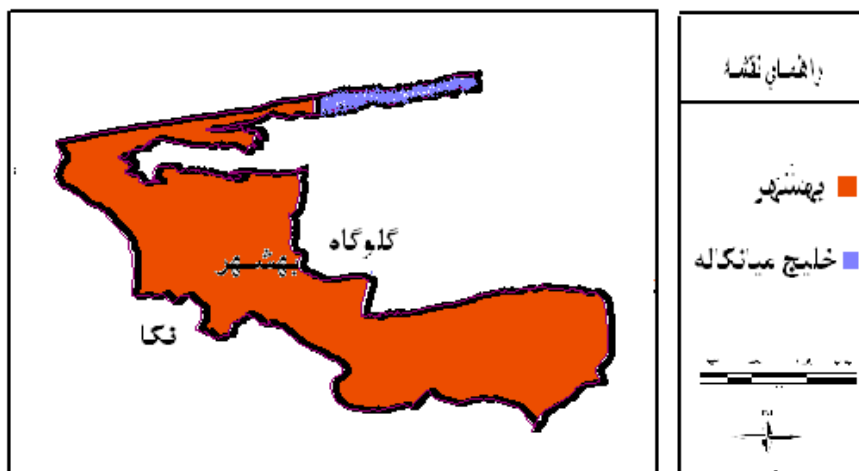
اهداف	عنوان پژوهش	پژوهشگران	ردیف
در این تحقیق، عوامل فضایی و جغرافیایی که تنوع و پراکندگی بازی‌های بومی را در نقاط مختلف روستایی پدید آورده، ارزیابی شده است.	تحلیلی بر توزیع فضایی بازی‌های بومی و محلی در مناطق روستایی، نمونه موردی بخش خورش رستم شهرستان خلخال	مهدی درخشان زاویه، ۱۳۹۰	۱
در این مقاله، با اشاره به تسهیلات ارتباطی و ذکر عقاید بزرگان متخصصان و نمونه‌هایی از بازی‌ها، اهمیت جایگاه بازی‌ها به‌ویژه بازی‌های زبان‌آموز نشان داده شده است.	«جایگاه بازی‌ها در تدریس زبان‌های خارجی»	جاوید قیطانچی، ۱۳۷۹	۲
این پژوهش میزان توجه به ورزش، پیشینه ورزش کردن و... بیان شده است.	«جایگاه ورزش در اوقات فراغت زنان ایرانی»	فریدون تندنویس، ۱۳۸۱	۳
در این پژوهش بر نقش زنان و فعالیت‌های ورزشی و چشم‌اندازهای مشخص در این زمینه تأکید شده است.	Womn and Sport: A Leisure Studies Perspective, Switzerland	M.J. Talbot, 1991	۴
این پژوهش بر توسعه ورزش و حل مسائل ورزشی در قاره آفریقا تمرکز دارد.	Sports Development: Obstacles and Solutions in South Africa	D. Bogopa, 2001	۵
این پژوهش ضمن بررسی جغرافیای اجتماعی، به نقش ورزش‌های بومی و محلی در بین ساکنان روستایی استرالیا اشاره کرده است.	"The Social Geography of Sport in Small Western Australian Rural Communities: A Case Study of Brookton"	J. Lazarus, 2010	۶
این مقاله ارتباط بین ورزش و توسعه روستایی در آفریقای مرکزی را بررسی کرده است.	The Relationship between Sport Andrural Development Centre Africa	Tyrabsom.R. Mogambdi, 2010	۷
در این پژوهش بر جایگاه فعالیت‌های ورزشی در روستاهای آمریکا در بین بانوان و رویکردهای اثرگذار آن تأکید شده است.	American Rural Women's Exercise Self-efficacy and Awareness of Exercise Benefits and Safety During Pregnancy	Melton Et al., 2010	۸

۳- روش‌شناسی تحقیق

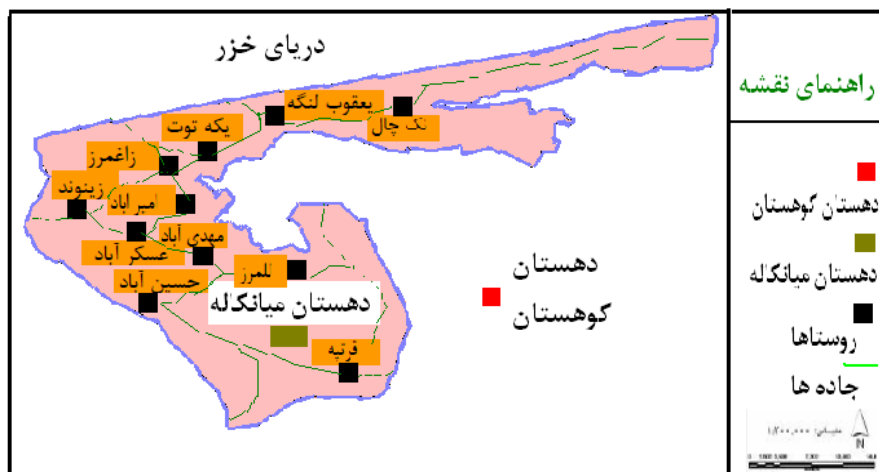
روش تحقیق توصیفی و تحلیلی - پیمایشی است. روش گردآوری اطلاعات نیز به‌صورت کتابخانه‌ای و میدانی است که از طریق پرسش‌نامه در قالب طیف لیکرت طراحی شده و سپس جایگاه بازی‌های بومی و محلی در نواحی روستایی ارزیابی شده است. جامعه آماری نیز شامل ده روستا از دهستان میانکاله شهرستان بهشهر است که موقعیت جغرافیایی این روستاها در شکل‌های شماره دو و سه و مشخصات جمعیتی آن‌ها در جدول شماره دو نشان داده شده است. براساس فرمول کوکران، ۱۵۰ خانوار روستایی به‌عنوان حجم نمونه تعیین و به‌روش

محمد رضا تقوی و همکاران ..... ارزیابی جایگاه بازی‌های بومی و ...

تصادفی طبقه‌بندی برگزیده شدند. پرسش‌های تحقیق با نرم‌افزار SPSS و براساس آزمون T تک‌نمونه‌ای و آزمون رگرسیون تحلیل شدند. همچنین، برای اولویت‌بندی بازی‌های بومی و محلی از مدل TOPSIS استفاده شد.

شکل ۲ تقسیمات سیاسی شهرستان بهبهر

شکل ۳ روستاهای مورد مطالعه

جدول ۲ روستاهای مورد مطالعه

روستا	بعد خانوار	تعداد جمعیت	تعداد نمونه
یکه‌توت	۱۰۲	۴۱۶	۱۵
زاغمرز	۱۵۲۴	۵۸۴۵	۱۵
للمرز	۱۴۱	۵۱۶	۱۵
زینوند	۲۶۹	۱۴۷۴	۱۵
امیرآباد	۵۶۲	۲۱۳۱	۱۵
حسین‌آباد	۶۹۲	۲۶۶۱	۱۵
مهدی‌آباد	۱۲۰	۵۴۷	۱۵
عسکرآباد	۱۲۴	۵۳۷	۱۵
یعقوب‌لنگه	۲۴۶	۹۹۹	۱۵
قرتپه	۵۰۴	۱۸۸۴	۱۵

(منبع: وزارت کشور استانداری مازندران، ۱۳۸۵: ۲۸)

جدول ۳ انواع بازی‌های بومی و محلی

ردیف	انواع بازی‌های بومی و محلی
۱	سنگ عاروس
۲	چشم بستگا (چشم دلیکا)
۳	لی لیبا سی سی
۴	کشتی
۵	سنگ‌سنگ‌رو
۶	گردوبازی (اغوذبازی)
۷	پرش از روی نی
۸	سکه بازی
۹	سنگ‌مربازی (تبله بازی)
۱۰	قایم‌باشی
۱۱	هفت‌سنگ
۱۲	کبدی (زوزو)
۱۴	دریا کبری (قایم‌بوشک بازی صدا دار)

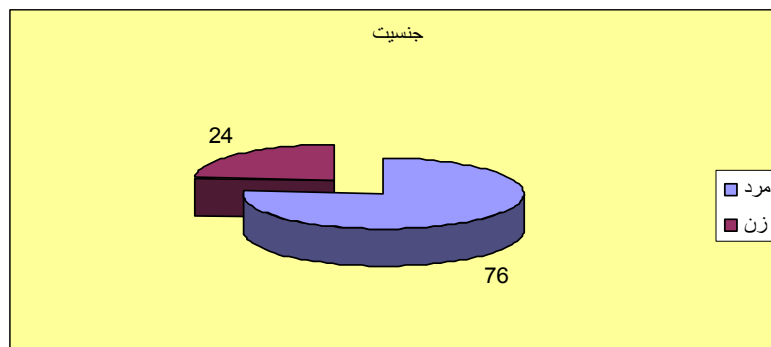

جدول ۴ شاخص‌ها و گویه‌های بازی‌های بومی و محلی

عنوان	شاخص‌ها	گویه‌ها	تعداد
جایگاه بازی‌های بومی و محلی	روابط قومی و قبیله‌ای	گسترش روحیه خویشاوندی، افزایش دوستی، افزایش معاشرت‌های خانوادگی و روستایی، پای‌بندی به سنت‌ها و هویت‌های قومی، گسترش نوع دوستی و مهربانی، کاهش اختلاف‌های قومی و قبیله‌ای، گسترش رابطه معیشتی و تولیدی بین خویشاوندان، کاهش درگیری‌های خانوادگی و قبیله‌ای.	۸
	مشارکت	تشویق اقوام و خویشاوندان به شرکت در بازی‌های محلی، حمایت مدیران و مسئولان از روستاییان در بازی‌های بومی و محلی، تعلق خاطر و مسئولیت‌پذیری افراد در برابر بازی‌های بومی و حفظ آن، مشارکت در تعاملات اجتماعی و فعالیت‌های روستایی، مشارکت در گسترش بازی‌های محلی برای نسل‌های آینده، مشارکت در برنامه‌های عمران و توسعه‌ای روستا، مشارکت در حفظ میراث فرهنگی روستا.	۷
	تعاملات اجتماعی	کاهش مهاجرت به شهر، بهبود کیفیت زندگی روستاییان، کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی در روستا، ایجاد رفاه عمومی در روستا، گسترش تفریحات سالم و خانوادگی، تشویق خانواده‌ها به مسافرت و گردش، گسترش کتاب‌خوانی، استفاده از اینترنت در روستا، پای‌بندی به آداب و رسوم محلی، تعلق خاطر به فرهنگ بومی و محلی، احترام به بزرگ‌ترها، گسترش روابط عاطفی.	۱۱
	خودباوری	گسترش اعتماد به نفس، احترام به ارزش‌ها و سنت‌ها، میل به حفظ فرهنگ آبا و اجدادی، اعتماد به توان و نیروی بومی، احساس لذت از زندگی، تقویت استحکام خانواده، احساس یکی‌بودن.	۸

۴- نتایج تحقیق

بررسی توصیفی پرسش‌نامه نشان می‌دهد ۷۶ درصد از پاسخ‌گویان مرد و ۲۴ درصد زن بوده‌اند (شکل ۴).

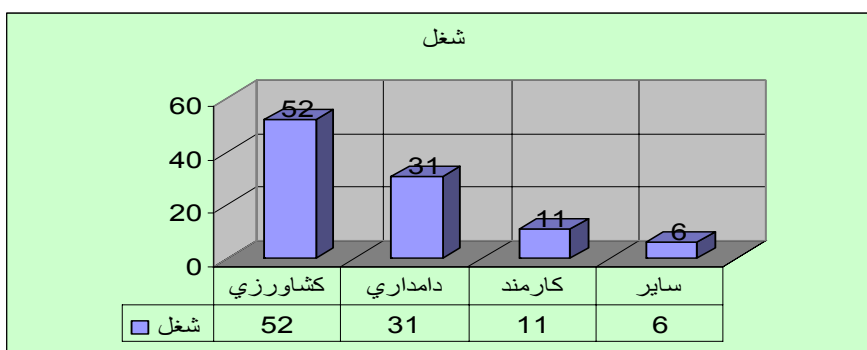
شکل ۴ درصد جنسیتی پاسخ‌گویان

بیشترین درصد علاقه‌مندی روستاییان به بازی‌های بومی و محلی سنگ‌مربازی (تيله‌بازی)، هفت‌سنگ و قایم‌باشی و کمترین علاقه‌مندی به بازی‌های سنگ‌سنگ‌رو، گردوبازی (آغوذبازی) و سنگ عاروس است.

جدول ۵ درصد علاقه‌مندی به بازی‌های بومی و محلی

درصد	انواع بازی‌های بومی و محلی
۱	سنگ عاروس
۳/۳۹	چشم بستگا (چشم دلیکا)
۱۸	قایم‌باشی
۲	کشتی
۰/۴۲	سنگ‌سنگ‌رو
۰/۵۰	گردوبازی (آغوذبازی)
۲۵	سنگ‌مربازی (تيله‌بازی)
۱/۲۸	سکه‌بازی
۱/۵	پرش از روی نی
۳	لی لیبا سی سی
۴۰	هفت‌سنگ
۱/۶۸	کبیدی (زوزو)
۲/۲۵	دریا کبری (قایم‌بوشک‌بازی صدادار)

بررسی‌های توصیفی نشان می‌دهد حدود ۵۲ درصد از پاسخ‌گویان کشاورز، ۳۱ درصد دامدار و ۱۱ درصد کارمند و شاغل در کارخانه‌های صنعتی هستند و ۶ درصد هم به شغل‌های دیگر مشغول‌اند (شکل ۵).

شکل ۵ درصد شغلی پاسخ‌گویان

باتوجه به مقایسه حد متوسط گویه‌های مورد ارزیابی در هر یک از شاخص‌های جامعه نمونه درمی‌یابیم تمام مؤلفه‌ها (وضع موجود) پایین‌تر از حد متوسط است و این تغییرات به‌لحاظ آماری، معنادار نیست و به‌نظر می‌رسد بازی‌های بومی و محلی در روستاها جایگاه مشخصی ندارند؛ اما با توجه به اینکه سطح معناداری شاخص‌ها کمتر از سطح آلفا ۰/۰۵ است، جایگاه بازی‌های بومی و محلی در روستاها در سطح بسیار پایین قرار دارد (جدول ۶).

جدول ۶ سطح معناداری بازی‌های بومی و محلی

شاخص‌ها	آماره T	میانگین وضع موجود	حد متوسط	سطح معناداری
روابط قومی و قبیله‌ای	-۲/۴۱	۹/۲۸	۱۶	۰/۰۳۰
مشارکت	۳/۴۰	۱۰/۷۲	۱۴	۰/۰۲۱
تعاملات اجتماعی	-۷/۸۳	۲۰/۳۹	۲۲	۰/۰۰۰
خودباوری	۱/۲۸	۱۵/۲۷	۱۶	۰/۰۰۰

ارزیابی جایگاه بازی‌های بومی و محلی در سطح روستاها از دیدگاه ساکنان روستایی نشان می‌دهد جایگاه تعاملات اجتماعی در سطح روستا با مقدار ضریب بتا (B) ۰/۲۷۱ و اولویت ۴ در کمترین سطح توجه و همچنین، مشارکت در برنامه‌ریزی در جهت ارتقای بازی‌های بومی و محلی با مقدار ضریب بتا (B) ۰/۳۴۶ و اولویت ۱ در بیشترین سطح توجه قرار گرفته است (جدول ۷).

جدول ۷ جایگاه بازی‌های بومی و محلی در سطح روستا از دیدگاه ساکنان

شاخص	B	اولویت	R
خودباوری	۰/۲۸۷	۳	۰/۵۷۵
تعاملات اجتماعی	۰/۲۷۱	۴	
مشارکت	۰/۳۴۶	۱	
روابط قومی و قبیله‌ای	۰/۳۰۷	۲	

براساس داده‌های جدول شماره هشت، از میان شاخص‌های اثرگذار بر بازی‌های بومی و محلی که با روش رتبه‌بندی توانی انجام شده، شاخص مشارکت با رتبه ۱ و وزن استاندارد شده ۰/۴۴۱ بیشترین ارزش عددی وزنی را داراست.

جدول ۸ وزن‌دهی به شاخص‌های بازی‌های بومی و محلی به روش توانی

شاخص‌ها	روابط قومی و قبیله‌ای	مشارکت	تعاملات اجتماعی	خودباوری
رتبه‌مستقیم	۳	۱	۲	۴
توانوزنی	۶	۱۵	۱۰	۳
وزن استاندارد شده	۰/۱۷۶	۰/۴۴۱	۰/۲۹۴	۰/۰۸۸

نتایج تحقیق براساس آزمون تحلیل واریانس (جدول ۹) گویای این است که این تفاوت در شاخص مشارکت، خودباوری، روابط قومی و قبیله‌ای و تعاملات اجتماعی دارای سطح معناداری کمتر آلفا ۰/۰۵ است.

جدول ۹ برآورد میانگین شاخص‌های بازی‌های بومی و محلی از طریق آنالیز واریانس

بازی‌ها	روابط قومی و قبیله‌ای	مشارکت	تعاملات اجتماعی	خودباوری
سنگ عاروس	۷۲/۳۳	۷۰/۰۰	۷۶	۷۸/۳۴
چشم بستگا (چشم دلیکا)	۷۰/۳۰	۷۹	۶۹/۱۴	۷۴/۴۷
قایم‌باشی	۸۹/۲۱	۸۸	۷۹/۵۲	۸۱
کشتی	۶۸/۲۱	۶۶	۷۲	۷۵/۱۳
سنگ‌سنگ‌رو	۷۳	۷۰/۰۰	۶۲/۰۱	۶۶/۹۰
گردوبازی (اغوذبازی)	۶۵/۱۸	۷۳/۴۳	۶۱	۷۱/۶۳
سنگ‌مربازی (تیله‌بازی)	۷۷/۲۶	۸۰/۳۹	۷۵/۱۰	۷۸/۱۹
سکه‌بازی	۶۱	۷۲	۷۵/۰۰	۷۴/۱۰
پرش از روی نی	۶۴/۷۶	۶۸/۲۴	۷۱/۴۴	۷۹
لی‌لیبا سی‌سی	۸۱	۷۹/۲۰	۸۴/۶۲	۸۲/۱۵
هفت‌سنگ	۹۰/۰۰	۸۳/۴۵	۸۰/۱۱	۸۵
کیدی (زوزو)	۶۰	۷۳	۷۷/۰۰	۶۰/۰۹
دریا کبری (قایم‌پوشک‌بازی صدادار)	۶۵/۱۹	۶۷/۳۷	۶۸/۴۰	۷۸
مجموع	۷۵/۱۴	۸۱	۶۸/۲۵	۷۲/۰۰
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

بابهره‌گیر یازروش TOPSIS به منظور رتبه‌بندی بازی‌های بومی و محلی برحسب اوزان مورد محاسبه در هر شاخص (جدول ۱۰) درمی‌یابیم که بازی‌های هفت‌سنگ، تیله‌بازی و قایم‌باشی به ترتیب از بیشترین جایگاه و بازی‌های پرش از روی نی، سنگ‌سنگ‌رو و گردوبازی از کمترین جایگاه برخوردار بوده‌اند.

جدول ۱۰ اولویت‌بندی بازی‌های بومی و محلی با استفاده از روش تاپسیس

بازی‌ها	ضریب CI	اولویت
سنگ عاروس	۰/۴۶۷۸	۱۰
چشم بستگا (چشم دلیکا)	۰/۶۳۲۱۹	۵
قایم‌باشی	۰/۶۹۹۰۱	۳

ادامه جدول ۱۰

اولویت	ضریب CI	بازی‌ها
۶	۰/۵۸۷۰۱	کشتی
۱۲	۰/۴۰۹۸۳	سنگ سنگ رو
۱۱	۰/۴۴۸۸۰	گردوبازی (اغوذبازی)
۲	۰/۷۰۰۲۸	سنگ‌مربازی (تبله‌بازی)
۹	۰/۵۰۳۹۵	سکه‌بازی
۱۳	۰/۴۰۱۲۶	پرش از روی نی
۴	۰/۶۶۰۴۳	لی لیبا سی سی
۱	۰/۷۳۴۱۰	هفت‌سنگ
۸	۰/۵۵۰۰۱	کبدی (زوزو)
۷	۰/۵۷۹۹۰	دریا کبری (قایم‌پوشک‌بازی صدادار)

۵- نتیجه‌گیری

امروزه، بیشتر بازی‌ها، سرگرمی‌ها و ورزش‌ها در دنیای صنعتی و مدرن رنگ و جلوه‌ای تازه یافته است. بسیاری از این رشته‌های اصیل و باهویت در فرهنگ، تاریخ و باور نیاکانمان ریشه دارد. نیاز به بازی عمومی و جهانی است و مرزهای سن و جنس و موقعیت‌های اجتماعی و غیره را در سطح شهر و روستا درهم می‌شکند. انسان‌ها دوست دارند در کنار فعالیت‌های معیشتی‌شان، به فعالیت‌هایی بپردازند که برخاسته از هویت، خواست و علاقه آن‌هاست.

توجه به بازی‌های بومی و محلی در گذران اوقات فراغت جوانان و افراد روستا و به‌دنبال آن توسعه روستایی نقش بسزایی دارد؛ زیرا عجین شدن فعالیت‌های ورزشی و تفریحی با برنامه‌های توسعه روستایی، فرایند اثرگذار اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی در محیط روستاست که در جهت بهبود بازده، افزایش اشتغال و درآمد روستاییان، تأمین حد متوسط نیازهای تغذیه، مسکن، آموزش و پرورش و بهداشت، نشاط و پویایی روستاییان گام برمی‌دارد. با مقایسه حد متوسط گویه‌های موردارزیابی (جدول ۶) در هر یک از شاخص‌های جامعه نمونه درمی‌یابیم که تمام مؤلفه‌ها پایین‌تر از حد متوسط بوده است و این تغییرات به‌لحاظ آماری، معنادار نیست و به‌نظر می‌رسد بازی‌های

بومی و محلی در سطح روستاهای مورد مطالعه جایگاهی مشخص ندارند؛ اما از آنجا که سطح معناداری شاخص‌های بازی‌های بومی و محلی کمتر از سطح آلفا ۰/۰۵ است، می‌توان گفت جایگاه بازی‌های بومی و محلی در سطح روستاها بسیار کم است. ارزیابی جایگاه بازی‌های بومی و محلی در سطح روستاها از دیدگاه ساکنان روستایی (جدول ۷) نشان می‌دهد جایگاه تعاملات اجتماعی در سطح روستا با مقدار ضریب بتا (B) ۰/۲۷۱ و اولویت ۴ در کمترین سطح توجه و همچنین، مشارکت در برنامه‌ریزی در جهت ارتقای بازی‌های بومی و محلی با مقدار ضریب بتا (B) ۰/۳۴۶ و اولویت ۱ در بیشترین سطح توجه قرار گرفته است. با بهره‌گیری از روش TOPSIS به منظور رتبه‌بندی بازی‌های بومی و محلی بر حسب اوزان مورد محاسبه در هر شاخص (جدول ۱۰) درمی‌یابیم که بازی‌های هفت‌سنگ، تیله‌بازی و قایم‌باشی به ترتیب از بیشترین جایگاه و بازی‌های پرش از روی نی، سنگ‌سنگ‌رو و گردوبازی از کمترین جایگاه برخوردار بوده‌اند.

۶- پیشنهادها

- حمایت مسئولان و نهادهای متولی کشور و منطقه از بازی‌های بومی و محلی؛
- توجه بیشتر ساکنان روستایی به هویت فرهنگی و بازی‌های بومی و محلی؛
- توجه به حفظ یادمان‌ها و میراث تاریخی و فرهنگی در سطح روستا از طریق بازی‌های بومی و محلی؛
- گسترش روح تعامل و پیوند اجتماعی در بین ساکنان روستایی از راه بازی‌های بومی و محلی؛
- ارتقای پای‌بندی بیشتر به سنن و آداب رسوم نیاکان از طریق فعالیت و بازی؛
- برنامه‌ریزی بلندمدت مدیران روستایی در جهت پایداری بازی‌های بومی و محلی؛
- تعیین انواع فعالیت‌های ورزشی و بازی‌های بومی مورد علاقه روستاییان و سرمایه‌گذاری در آن؛
- توصیف و بررسی انگیزه پرداختن به فعالیت‌های ورزشی و اهمیت دادن به بازی‌های بومی و محلی.

۷- منابع

- تندنویس، فریدون، «جایگاه ورزش در اوقات فراغت زنان ایرانی»، فصلنامه حرکت، ش ۱۲، صص ۸۷-۱۰۴، ۱۳۸۱.
- پورطاهری، مهدی، یلدا همدمی مقدم و عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری، «ارزیابی عملکرد شوراهای اسلامی در توسعه روستایی نمونه موردی: دهستان آلاداغ بجنورد»، فصلنامه مدرس علوم انسانی برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۱۴، ش ۴، صص ۲۳-۳۸، ۱۳۸۹.

- درخشان زاویه، مهدی، تحلیلی بر توزیع فضایی بازی‌های بومی و محلی در مناطق روستایی نمونه موردی بخش خورش رستم شهرستان خلخال، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ۱۳۹۰.
- دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، کارگروه تدوین شاخص‌های فرهنگی، شاخص‌های راهبردی، ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی، ویرایش سوم، ۱۳۸۹.
- شناسنامه آبادی دهستان‌ها و بخش‌های استان مازندران، وزارت کشور استانداری مازندران معاونت برنامه‌ریزی دفتر آمار و اطلاعات، ج ۱، ۱۳۸۵.
- فتحی، سروش و معصومه مطلق، «رویکرد نظری بر توسعه پایدار روستای مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)»، فصلنامه علم پژوهشی جغرافیای انسانی، س ۲، ش ۲، صص ۴۷-۶۶، ۱۳۸۹.
- قیطانچی، جاوید، «جایگاه بازی‌ها در تدریس زبان‌های خارجی»، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، ۱۳۷۹.
- نقوی، محمدرضا، ابوذر پایدار و یاسر قاسمی، «بررسی و تحلیل نقش فرهنگ در توسعه مناطق روستایی با رویکردهای توسعه پایدار (مفاهیم، روش‌ها و راهبردها)»، نشریه مهندسی فرهنگی علمی- تخصصی شورای عالی انقلاب فرهنگی، س ۶، ش ۶۷ و ۶۸، صص ۹۳-۱۰۷، ۱۳۹۱.

Reference:

- Andrew, F. Coburn, A. Clinton MacK, Timothy, D. M. B. Mueller, R. Slifkin & M. Wakefield, Choosing Rural Definitions: Implications for Health Policy, 2007.
- Bogopa, D., Sports Development: Obstacles and Solutions in South Africa, University of Port Elizabeth, Vol.8, No.1. 2001.
- Cole, M., Cultural Psychology: A once and Future Discipline, P. 123, 1996.
- Derakhshan Zaviyeh, M. Analysis on the native games spatial distribution in rural areas: Case study of Khosh Rostam in Khalkhal city. M.A. Thesis, Tarbiat Modares University, 2011 [In Persian].
- Fathi, S. & M. Motlagh, "Theoretical approach on rural sustainable development based on ICT". *Journal Of Human Geography*. Second Year, No. 2, Spring 2010 [In Persian].
- Frankel, R.O., Modern Rural Sports the Minute Play Based on the Short Story,

2010.

- Gheytaichi, J. "Position of games in foreign language teaching". *Journal of Humanities and Literature Faculty*. University of Tehran Spring and Summer, 2000 [In Persian].
- Lazarus, J., Goal Setting in Sport, Setting and Achieving in Sport-AnOverview, www.winning at sport.com. 2010.
- Melton, B., E. Marshall, H. Bland, M. Schmidt, W.K.Guion, WK. American Rural Women's Exercise Self-efficacy and Awareness of Exercise Benefits and Safety during Pregnancy, Department of Health & Kinesiology, Georgia Southern University, 2010.
- Ministry of Interior Affairs Department of Planning and Statistics Office. Vol.1, 2006 [In Persian].
- Poortaheri, M.; Y. Hamdami-maghadam & A. R. Roknoddin Aftekhary, "Performance evaluation of the Islamic councils in rural development: case study; Bojnurd Ala-dagh Rural district". *Modares Humanities Quarterly, Planning and Spatial Logistics*. Vol. 14. No. 4. Winter 2010 [In Persian].
- Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution, Workgroup of developing cultural indicators, strategic indicators, dimension and cultural components (Third Edition). September, 2010 [In Persian]
- Shaping, U.P., Review of Common wealth Involvement in Sport and Recreation in Australia, 1999.
- Sharpe, P.A., K.L. Jackson, C. White, V.L. Vaca, T. Hickey, J. Gu Et al., "Effects of a One-year Physical Activity Intervention for Older Adults at Congregate Nutrition Sites", *The Gerontologist*, 37(2), Pp. 208- 215, 1997.
- Talbot, M.J., Womn and Sport: A Leisure Studiesperspective, Switzerland, 1991.
- Tondnevis, F. "The position of sport in Iranian women leisure". *Journal of Move*. No. 2, 2002 [In Persian].
- Tyrabsom, R. & H. Mogambdi, The Relationship between Sport and Rural Development Centre Africa, 2010.
- www.A nnafoundation.com
- www.winningAtSport.com